

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Младьонової Альони Дмитрівни
на тему «Інформаційна війна і політика безпеки: політико-правовий вимір»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 – Політологія
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету.

Актуальність теми дисертаційної роботи обумовлена тим, що інформаційні війни мають безумовний вплив як на інформаційно-комунікативний простір суспільства чи окремої спільноти, до якої застосовуються інформаційно-психологічні прийоми, на людську психіку, яка безумовно зазнає змін внаслідок та відповідно до цілей інформаційного агресора та протиборчої йому сторони, на процеси у всіх галузях громадського та державного устрою в кожному регіоні чи країні. У зв'язку з цим виникла нагальна потреба у створенні ефективної системи протидії операціям та прийомам інформаційно-психологічної війни на державному рівні.

Об'єктивна проблема полягає, по-перше, у низькому рівні готовності суспільства захищати себе, протидіяти будь-яким спробам маніпулювання його свідомістю, по-друге, у відсутності системи державної протидії таким маніпуляціям. Розглянувши першу проблему більш детально, зрозуміємо, що в масовій свідомості громадян та суспільства в цілому ще недостатньо склалося розуміння загрози, яку несуть чи можуть нести сучасні комунікаційні технології, вдаючись до прихованого інформаційно-психологічний впливу, найбільш небезпечним який є, якщо використовується в політичних цілях.

В цій проблемі також постає питання невідповідності швидкості розвитку відповідних технологій та концепцій інформаційно-психологічної агресії та темпів створення системи цінностей, підтримання психічного здоров'я суспільства, розвитку технологій захисту свідомості від такої агресії.

Актуальність дослідження зумовлює особливість небезпеки, яку тайт у собі постійний та цілеспрямований інформаційно-психологічний вплив на людину та суспільство в цілому. На сучасному етапі розвитку, коли людство спромагається адаптуватися до викликів інформаційної епохи, саме інформаційні війни є прикметою часу. Дослідження цього феномену є перспективними, розробки у цьому напрямку стали розгорнатися відносно нещодавно, ситуація дуже швидко змінюється, відповідно, насамперед, до техніко-технологічних змін.

Актуальність описаних проблем, їх теоретичне та практичне значення зумовили вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Дисертація є завершеною науковою роботою, виконаною в межах науково-дослідницької теми кафедри політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Реформування політичної системи України у глобальній та порівняльній перспективі» (№ 0119U102298).

Мета дисертаційної роботи полягає у розкритті головних тенденцій та особливостей ведення інформаційної війни в сучасних умовах глобалізації, та здійсненні комплексного дослідження основних засад інформаційної безпеки з урахуванням як міжнародного так і вітчизняного досвіду.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлені та вирішені такі завдання:

- дати понятійно-категоріальне визначення понять «інформаційна війна» та «інформаційна безпека»;
- здійснити аналіз наукової літератури по досліджуваній проблемі;
- охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- розкрити основні методологічні та теоретико-концептуальні засади дослідження;
- узагальнити теоретико-методологічні доробки стосовно аналізу інформаційних технологій;
- розглянути особливості інформаційної війни на сучасному етапі;
- здійснити класифікацію основних методів, засобів та технологічних прийомів інформаційної війни;
- розкрити політико-правові основи інформаційної безпеки та визначити найбільш широковживані методи ведення інформаційних війн в Україні відповідно до умов сучасних викликів;
- уточнити методологію аналізу основних інформаційних технологій та засобів протидії інформаційним війнам;
- визначити різні підходи до розуміння засобів протидії інформаційним війнам та еволюцію поглядів стосовно зазначененої проблематики з обґрунтуванням сучасних пріоритетів;
- дослідити нормативно-правову базу у нових умовах, розглянути українське законодавство в галузі інформаційного права;
- розглянути законодавство країн, що мають великий досвід у забезпеченні інформаційної безпеки;
- розробити власні принципи моделі аналізу стану інформаційної безпеки на основі емпіричної експлікації в українському контексті;
- обґрунтувати рекомендації з формування і розвитку зasad інформаційної безпеки відповідно умовам входження України до інформаційного етапу розвитку людства;
- розробити методологічні аспекти щодо формування систем інформаційної безпеки, яка б надавала змогу ефективно використовувати нові технології для

зміцнення національної безпеки України;

- розглянути причини виникнення та загострення інформаційних війн;
- визначити перспективи розвитку стратегій і технологій ведення інформаційних війн;
- обґрунтувати можливості розвитку системи інформаційної безпеки в Україні, виходячи з типів останніх небезпек і ризиків;
- провести порівняльний аналіз політики інформаційної безпеки в країнах ЄС та США;
- визначити особливості політики національної безпеки в КНР, РФ та Ізраїлі;
- провести аналіз основних вітчизняних нормативних документів, які стосуються правового регулювання політики інформаційної безпеки в Україні;
- виявити недоліки у сфері інформаційної політики та розробити рекомендації щодо їх усунення.

Об'єктом дослідження є інформаційна війна як феномен сучасного етапу розвитку суспільства, виклики, що вона породжує, та система політико-правових заходів протидії.

Предметом дослідження виступає процес виникнення та ведення інформаційних війн та механізм забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах, а також політико-правові особливості інформаційних війн та створення ефективної системи їх протидії в рамках загальної системи національної безпеки, що має багатофакторний характер.

Методи дослідження.

Предмет дисертаційного дослідження зумовив розгляд інформаційних війн та безпеки у різних аспектах з використанням для цього низки загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Серед них – метод аналізу та синтезу, порівняльний, типологічний, герменевтики, діалектичний, дедуктивний, індуктивний, системний, структурно-функціональний, статистичний та ретроспективний методи. Зазначені методи використовувались здебільшого у взаємодії, оскільки лише за умови їх системного застосування було можливо виконати завдання дисертаційної роботи та досягти її мети.

Методом аналізу та синтезу здобувачка користувалася на усіх етапах дослідження теми, оскільки саме він забезпечував органічний взаємозв'язок цілого та його частин. Цей метод дав змогу поєднати різноманітну інформацію яка була почертната з широкого кола джерел та наукової літератури, а також сформувати цілісне бачення досліджуваних історичних процесів.

Застосування порівняльного методу сприяло формуванню розуміння цілісності, взаємопов'язаності та суперечливості процесів, пов'язаних з інформаційними війнами та їх впливом на життя та діяльність сучасних суспільств, орієнтуючи на пошук у них спільних та відмінних рис. Зазначений метод дозволив також розділити тему дослідження на ряд вужчих та більш

конкретних питань, що зрештою дало змогу вибудувати загальну структуру дисертаційного дослідження та контент кожного окремого його розділу. **Порівняльний аналіз** був використаний для дослідження системи протидії викликам і ризикам, пов'язаним із інформаційними війнами, у різних суспільствах і державах.

Типологічний метод забезпечив групування наукової та джерельної бази, визначення основних напрямів та пріоритетів розвитку інформаційних війн та інформаційної безпеки в сучасних суспільно-політичних умовах, кожен з яких має власні сутнісні характеристики та типологічні підрівні.

При написанні дисертаційного дослідження застосовувався також і **діалектичний метод**. Він полягає у трактуванні інформаційних війн та національної безпеки як динамічних систем, що знаходяться у стані постійної взаємодії та розвитку, який в свою чергу обумовлений їх внутрішніми протилежностями. **Діалектичний метод** застосовувався до аналізу політичних процесів та явищ інформаційної епохи, протиріч та викликів, що спричиняють загострення інформаційного протистояння та створення систем інформаційної війни.

Важливе значення для вивчення історії інтеграційних об'єднань пострадянського простору мали такі загальнонаукові методи пізнання як **дедукція та індукція**. **Дедуктивний метод** дозволив з'ясувати загальні закономірності розвитку інформаційної війни, підкріплюючи ряд загальних положень конкретними фактами. **Індуктивний метод** дозволив перейти від знання окремих фактів до концептуальних узагальнень.

У дисертаційній роботі було використано також **системний, структурно-функціональний, та статистичний методи**. Зокрема, **системний** для визначення логіки інформаційних конфліктів та її протидії, а також виявлення взаємозв'язків між різними факторами, що формують сучасні тенденції; та **структурно-функціональний метод** для дослідження моделей інформаційних війн; він уможливлює більш чітке усвідомлення змісту взаємодії між інформаційною війною і інформаційною безпекою, а також аналіз найбільш суттєвих зв'язків, подій та основних тенденцій. **Статистичний метод** забезпечує встановлення та конкретизацію різноманітних аспектів досліджуваної теми завдяки використанню конкретних даних, добору й аналізу статистичної інформації, наведення кількісних показників.

За допомогою **ретроспективного методу** було розглянуто історичні передумови виникнення інформаційних війн та інформаційної безпеки, сутність яких полягала перш за все у закономірному розвитку країн світу від індустріального суспільства до суспільства інформаційного. **Історико-генетичний метод** був використаний для розкриття феномену інформаційних війн і його трансформації в історичній ретроспективі.

Інституційний аналіз – для вивчення політичних, державних, громадських інститутів в умовах протидії інформаційним війнам;

2. Формулювання наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

Дисертацію Младьонової Альони Дмитрівни присвячено розв'язанню актуальної наукової задачі – розробці та вдосконаленню основ забезпечення інформаційної безпеки української держави.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто здобувачкою, виявляється через системність поставлених завдань та засобів їхнього розв'язання та полягає у:

- комплексному та системному дослідженні феномену інформаційної війни та засобів інформаційної безпеки: опрацьовано, проаналізовано та систематизовано наукові факти, що дають найбільш повне уявлення про природу та особливості інформаційної безпеки у політико-правовому вимірі;
- комплексно проаналізовано фактори інформаційних війн, а також сформовано їхні класифікаційні ознаки;
- визначено методи, засоби та технологічні прийоми інформаційної війни;
- систематизовано міжнародний досвід щодо формування ефективної політики інформаційної безпеки;
- здійснено аналіз вітчизняних нормативно-правових актів, які регламентують політику держави у сфері інформаційної безпеки та розроблено питання про подальші перспективи у створенні дієвої і ефективної системи інформаційної безпеки в Україні із урахуванням вітчизняної специфіки; на основі аналізу основних тенденцій розвитку інформаційних війн здійснено спробу окреслити подальші перспективи у створенні дієвої і ефективної системи інформаційної безпеки в Україні;
- зроблено висновок про те, що сучасне українське суспільство потребує кардинального вдосконалення політики інформаційної безпеки з боку органів державної влади в бік її гуманізації, виваженості та поваги до політичних й національних прав представників інших національностей, які проживають на території України;
- розглянуто можливість запровадження з метою посилення позицій для захисту національних інтересів законодавства про іноагентів (агентів іноземного впливу) та про дифамацію (як стосовно наклепів на особистість, так і загалом розповсюдження недостовірної інформації)

- уточнено понятійно-категоріальні визначення інформаційної війни і інформаційної безпеки;
- набули подальшого розвитку положення про необхідність запозичення Україною передового міжнародного досвіду при формуванні вітчизняної системи інформаційної безпеки, співвідношення інформаційної безпеки з поняттями демократії, свободи слова, журналістської та наукової доброчесності тощо, розробки щодо закономірностей і суспільно-історичної обумовленості виникнення та існування інформаційної війни як суспільно-політичного явища.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена обраною методологією, що включає як загальнонаукові методи, так і політологічні підходи, а також співставленням одержаних результатів із широким колом літературних першоджерел. Отримані результати опубліковано у фахових українських виданнях та міжнародному виданні, та апробовано на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у вирішення конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших учених.

У процесі виконання наукових досліджень здобувачка продемонструвала високий рівень теоретичної підготовки у галузі інформаційної сфери, стратегій та технологій ведення інформаційної війни, а також стратегій та технологій інформаційної безпеки.

Для вирішення наукового завдання здобувачкою було здійснено аналіз наукової літератури по досліджуваній проблемі; охарактеризовано джерельну базу дослідження; узагальнено теоретико-методологічні доробки стосовно аналізу інформаційних технологій; розглянуті особливості інформаційної війни на сучасному етапі; здійснено класифікацію основних методів, засобів та технологічних прийомів інформаційної війни; розкрито політико-правові основи інформаційної безпеки та визначено найбільш широковживані методи ведення інформаційних війн в Україні відповідно до умов сучасних викликів; уточнено методологію аналізу основних інформаційних технологій та засобів протидії інформаційним війнам; визначено різні підходи до розуміння засобів протидії інформаційним війнам та еволюцію поглядів стосовно зазначеної проблематики з обґрутуванням сучасних пріоритетів; досліджено нормативно-правову базу у нових умовах, розглянуто українське законодавство в галузі інформаційного

права; розглянуто законодавство країн, що мають великий досвід у забезпеченні інформаційної безпеки; розроблено власні принципи моделі аналізу стану інформаційної безпеки на основі емпіричної експлікації в українському контексті; розроблено методологічні аспекти щодо формування систем інформаційної безпеки, яка б надавала змогу ефективно використовувати нові технології для зміцнення національної безпеки України; проведено аналіз основних вітчизняних нормативних документів, які стосуються правового регулювання політики інформаційної безпеки в Україні; виявлено недоліки у сфері інформаційної політики та розроблено рекомендації щодо їх усунення; розроблено та вдосконалено основи забезпечення інформаційної безпеки української держави.

Здобувачка продемонструвала високий рівень обізнаності з науковими роботами інших учених таких, як О. Фісун, Т. Комарова, Н. Вінникова, Г. Грінченко, О. Висоцький, Я. Турчин, Л. Смола, О. Андреєва, С. Денісюк, М. Кастельс, Ю. Розенфельд, М. Козирев, В. Іноземцев, І. Мазан, Б. Кияк, Г. Почепцов, С. Кара-Мурза, М. Павлютенкова, Д. Швець, М. Маклуен, Д. Денінг, Дж. Аркіла та ін.

Дисертація Младьонової А. Д. є самостійним, оригінальним, завершеним дослідженням, що виконано на високому науковому рівні. Усі наукові результати та положення, що виносяться на захист дисертації, є новими.

6. Наукове та практичне значення роботи зумовлене його науковою новизною та актуальністю і полягає в тому, що його положення суттєво розширяють сучасні знання у сфері інформаційних війн та інформаційної безпеки. Основні результати дослідження можуть бути використані в діяльності МЗС України, інших міністерств та органів державної влади, науково-дослідних інститутів та центрів у процесі вироблення зasad державної політики в сфері інформаційної безпеки. Матеріали дослідження можуть знайти практичне використання в навчальному процесі, при підготовці нормативних і спеціальних курсів у вищих навчальних закладах з проблем політології, етнополітології, конфліктології, міжнародних відносин, зовнішньої політики України, новітньої історії. Науково-дослідний аспект застосування результатів дослідження полягає також у тому, що його основні положення та висновки можуть бути використані для подальшої розробки цієї проблематики.

7. Використання результатів роботи.

Положення дисертації впроваджуються в освітньому процесі при розробці таких навчальних курсів: «Політологія», «Глобальні проблеми сучасності» «Інформаційні технології у державному управлінні», згідно з навчальним планом кафедри політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та завдяки участі здобувачки А. Д. Младьонової у науково-дослідній роботі кафедри, апробації результатів у межах науково-теоретичного семінару.

Результати роботи використані при виконанні науково-дослідницької теми кафедри політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Реформування політичної системи України у глобальній та порівняльній перспективі» (№ 0119U102298).

8. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Основні положення дисертації опубліковані у 4 наукових статтях, із яких 3 публікації – у наукових фахових виданнях України і 1 публікація – в зарубіжному рецензованому виданні та 3 наукових праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Апробація результатів дисертації. Ключові положення й висновки роботи обговорено на засіданнях кафедри політології Харківського національного університету імені В. Каразіна. Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на всеукраїнських і міжнародних конференціях, науково-практичних семінарах. Апробація теми відбувалась у формі доповідей, повідомлень, дискусій, участі у роботі «круглих столів», окремих секцій та тематичних семінарів.

Публікації у наукових фахових виданнях України:

- 1) Младьюнова О. Д. Інформаційна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології.* 2017. Вип. 31. С. 87-92.
- 2) Младьюнова О. Д. Маніпулювання суспільною свідомістю як технологія ведення інформаційної війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології.* 2017. Вип. 32. С. 79-82.
- 3) Младьюнова О. Д. Тест на коронавірус: світові лідери крізь призму інформаційної політики під час пандемії COVID-19. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології.* 2020. Вип. 37. С. 53-60.

Публікації в зарубіжних рецензованих виданнях

- 4) Младєнова А. Д. «Постправда» как инструмент информационных войн в современной украинской политике. *European Journal of Humanities and Social Sciences.* 2021. № 4. С. 44-49.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

- 5) Младьюнова О. Д. Маніпулювання суспільною свідомістю як технологія ведення інформаційної війни. *Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті: ХХII міжнародний Молодіжний форум.* Зб. матеріалів форуму. Харків, 2018. Т. 8. С. 74-75.

6) Младьонова О. Д. Інформаційна політика у формуванні інформаційного суспільства. *Проблеми формування громадянського суспільства в Україні*. Мат-ли Всеукраїнської наук.-практ. конф. Дніпро, 2018. С. 197-199.

7) Младьонова А. Д. Перемога в інформаційній війні як обов'язкова умова збереження суб'єктності України. *Modern Science: Concepts, Theories and Methods of Basic and Applied Research*. Міжнар. наук.-практ. конф. Grail of science. Вінниця-Віденсь, 2021. Вип. 6. С. 293.

Результати дисертаційної роботи повністю відображені в публікаціях.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць здобувачки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі *Strikeplagiarism.com*) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної добросовісності.

9. Апробація матеріалів дисертації.

Основні результати дисертаційної роботи були представлені, доповідались та обговорювались на 17 міжнародних наукових, науково-практичних та науково-технічних заходах, проведених в Україні та за кордоном: Міжнародній науково-практичній конференції «Modern science: concepts, theories and methods of basic and applies research» (м. Вінниця – м. Віденсь, 2021 р.); Міжнародному конгресі професійних політичних консультантів (APPC) «Ізоляція як прискорювач політичного гіперконфлікту в світі» (м. Київ, 2021 р.); Міжнародній конференції ICEUR «Проблеми врегулювання ситуації на Донбасі» (м. Віденсь, 2021 р.); Міжнародному семінарі ICEUR «Проблеми врегулювання кризи на Сході України» (м. Віденсь, 2019 р.); Презентації «Рейтинг екстремізму в Україні» (Фонд «Українська політика», м. Київ, 2020 р.); Міжнародній конференції «Перспективи лівого руху у Східній Європі» (за ініціативою політичної партії Die Linke, м. Берлін, 2019 р.); Круглому столі «Україна напередодні президентських виборів» (Фонд «Українська політика», м. Київ, 2018 р.); Семінарі «Програми кандидатів у Президенти України: питання безпеки та міжнародних відносин» (Фонд «Українська політика», м. Київ, 2019 р.); Міжнародній конференції МЦПД «Безпека медіа і інформаційна безпека в Україні» (м. Київ, 2018 р.); XIII Міжнародному медіа-форумі «Партнерство во имя будущего» (м. Мінськ, 2018); Науковій конференції «Політика, право, громадянське суспільство на сучасному етапі» (м. Дніпро, 2018 р.); Освітньому курсі POLITICOUA (м. Харків, 2018 р.); XXII Міжнародному молодіжному форумі «Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті» (м. Харків, 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми формування громадянського суспільства в Україні» (м. Дніпро, 2018 р.); Конгресі професійних політичних консультантів (м. Київ, 2018 р.); Конференції з політичного менеджменту та PR-технологій (м. Київ, 2017 р.).

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація є цілісною роботою, написаною науковим стилем мовлення з коректним застосуванням сучасної наукової термінології. Стиль викладення матеріалів дисертації є доступним для сприйняття. Результати досліджень викладені логічно й послідовно. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значущістю дисертаційна робота Младьюнової А. Д. відповідає спеціальності 052 – Політологія, галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки. Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складову освітньо-наукового рівня вищої освіти.

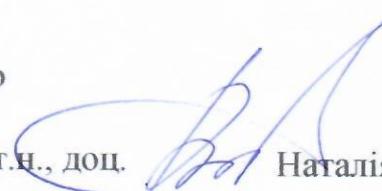
12. Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертаційна робота Младьюнової Альони Дмитрівни «Інформаційна війна і політика безпеки: політико-правовий вимір» відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 зі змінами).

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, рішення фахового семінару кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, проведеного 28.09.2021 р., дисертація Младьюнової Альони Дмитрівни «Інформаційна війна і політика безпеки: політико-правовий вимір» рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент

проф. кафедри політології філософського
факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна, д.політ.н., доц.

Наталія ВІННИКОВА

Рецензент

проф. кафедри українознавства філософського
факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна, д.іст.н., доц.

Гелінада ГРІНЧЕНКО

